

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-72>

УДК 338.228.83.528

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІЙНЕ ПІДґРУНТЯ, ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ПРІОРИТЕТИ

TRANSFORMATION OF THE FOREST RESOURCE TAXATION SYSTEM IN UKRAINE: INSTITUTIONAL FOUNDATIONS, DETERMINANTS AND PRIORITIES

Швець Наталія Романівна

доктор економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України ORCID:
<https://orcid.org/0009-0000-9192-2235>

Шевченко Максим Григорович

аспірант,
Національний університет біоресурсів і природокористування України ORCID:
<https://orcid.org/0009-0003-5302-2772>

Shvets Nataliia, Shevchenko Maksym

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Встановлено, що основним елементом системи оподаткування лісів в Україні виступає рентне регулювання лісокористування, яке представлено такими фіскальними інструментами як рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів та податок на лісові землі. Виявлено, що наявність двох фіскальних інструментів рентного регулювання розширеного відтворення та господарського освоєння лісоресурсного потенціалу призводить до надмірного навантаження на постійних лісокористувачів, а також не забезпечує необхідного рівня мотивації для максимізації приросту деревної біомаси. Обґрунтовано, що ключовим елементом трансформації системи оподаткування лісових ресурсів в Україні виступає введення єдиного лісового податку замість двох діючих фіскальних інструментів – рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів та податку на лісові землі. Доведено, що введення єдиного лісового податку дасть можливість усунути численні інституційні пастки та інституційні розриви в існуючій системі оподаткування лісів в Україні, зокрема подолати подвійний характер рентного регулювання лісокористування, ліквідувати синдром ситуативного і директивного встановлення чинних ставок рентних платежів, ув'язати ставки рентної плати з ціновими коливаннями на ринках деревини, більш повно враховувати різноманітність лісорослинних умов і породний склад лісів.

Ключові слова: оподаткування, трансформація, рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, податок на лісові землі, єдиний лісовий податок, місцеві бюджети, сільські території.

It has been established that the key element of the forest taxation system in Ukraine is rent regulation of forest use, which is represented by such fiscal instruments as rent payments for the special use of forest resources and tax on forest land. It has been found that the existence of two fiscal instruments of rent regulation for the expanded reproduction and economic development of forest resource potential leads to an excessive burden on permanent forest users and does not provide the necessary level of motivation to maximise the growth of tree biomass. Studies have shown that rent payments for the special use of forest resources in Ukraine do not play a key role in the total rent payments to the Consolidated Budget of Ukraine, given that our country is one of the least forested countries in Europe, and the base for calculating rent payments is narrow. However, this fiscal instrument can be of significant importance for strengthening the financial self-sufficiency of basic-level territorial communities, which are the main area of concentration of forest raw materials and non-raw forest resources. It has been substantiated that the key element in transforming the forest resource taxation system in Ukraine is the introduction of a single forest tax, replacing the two existing fiscal instruments – rent payments for the special use of forest resources and a tax on forest land. It has been proven that the introduction of a single forest tax will make it possible to eliminate numerous



institutional pitfalls and institutional gaps in the existing forest taxation system in Ukraine, in particular, to overcome the dual nature of rent regulation of forest use, eliminate the syndrome of situational and directive setting of current rent rates, link rent rates to price fluctuations in timber markets, and more fully take into account the diversity of forest growing conditions and forest species composition. It has been determined that part of the single forest tax should go to regional budgets, since, in accordance with the basic principles of deepening decentralisation and reforming the territorial organisation of power at the regional level, the function of implementing regional environmental policy, in particular in terms of forest conservation and protection, is being consolidated.

Keywords: taxation, transformation, rent payment for special use of forest resources, forest land tax, single forest tax, local budgets, rural areas.

Постановка проблеми. Ліси виступають однією з найбільш вагомих складових природного багатства України, оскільки забезпечують нарощення асиміляційної місткості територій, зміцнення рівня стійкості ландшафтів, примножують біорізноманіття, а також продукують широкий спектр екосистемних послуг. Прикметною рисою відтворення та відновлення лісів виступає великий часовий проміжок між їх садінням та стиглістю, що великою мірою визначає інвестиційну привабливість лісогосподарської та лісоохоронної діяльності, а також детермінує різноманітні обмеження стосовно диверсифікації форм та методів капіталізації лісоресурсних активів. Приріст деревної біомаси великою мірою визначається якістю лісових земель та іншими природно-ресурсними чинниками, що свідчить про рентну основу розширеного відтворення та господарського освоєння лісоресурсного потенціалу. Даний чинник вирішальною мірою і визначає рентне регулювання як ключову ланку оподаткування лісів в Україні. Тривалий період основним фіскальним інструментом регулювання процесів відтворення, відновлення лісів, а також їх господарського освоєння виступає рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, яка нараховується за деревину, заготовлену під час різноманітних видів рубок, а також за побічні лісокористування, заготівлю другорядних лісових матеріалів, використання корисних властивостей лісів. У 2018 році був введений ще один платіж рентного спрямування – податок на лісові землі. У результаті в Україні фактично сформувалася модель подвійного рентного регулювання ведення лісового господарства, що підвищує рівень фіскального навантаження на постійних лісокористувачів та демотивує їх забезпечувати максимізацію приросту деревної біомаси найбільш цінних та ліквідних порід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки активізувалися дослідження, які стосуються трансформації архітектури податкового регулювання розширеного від-

творення та господарського освоєння лісоресурсного потенціалу. У більшості наукових праць з цієї проблематики акцент робиться на необхідності забезпечення еквівалентного вилучення лісоресурсної ренти з огляду на тривалий часовий лаг між посадкою та стиглістю лісів і уречевлені затрати попередніх поколінь місцевих жителів та держави [1; 3; 5; 8; 9].

За твердженням Голови Товариства лісівників України Ю. Марчука, введення земельного податку на лісові землі суперечить класичним лекалам фіскальної політики, оскільки постійні лісокористувачі вже сплачують рентну плату за спеціальне використання лісових ресурсів [7, с. 54]. Внаслідок інституціоналізації податку на лісові землі в Україні сформувався прецедент подвійного рентного регулювання лісокористування, оскільки постійні лісокористувачі поряд з рентною платою за спеціальне використання лісових ресурсів, фактично платою за заготовлену деревину, побічні лісокористування, другорядні лісові матеріали та корисності лісів ще й сплачують податок за землі, де продукуються сировинні та несировинні лісоресурсні блага.

Згідно авторського концепту П. Боровика, І. Удовенко, О. Крочак, І. Козаченко та М. Хливнюк, основним важелем податкового регулювання у сфері лісокористування є рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів. Цей податковий платіж формує частину бюджетних доходів та, поряд з цим, повинен стимулювати раціональне використання лісових ресурсів, а також заохочувати процеси лісовідновлення та поліпшення якісного складу лісів [2]. Водночас системні та структурні перегини при диференціації ставок рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів не забезпечують належних стимулів задля нарощення деревної біомаси, а мотивують лісокористувачів активно освоювати ті складові лісоресурсного потенціалу, де має місце більш звужена база нарахування рентних платежів.

Високим рівнем прикладної спрямованості та інституційної обґрунтованості відзна-

чається підхід А. Дейнеки та М. Кисіль, який полягає в тому, що ключовим елементом трансформації системи оподаткування лісів в Україні має стати запровадження єдиного лісового податку, який доповнить Податковий кодекс України положеннями щодо спрощеної процедури справляння податків і усунення подвійного рентного оподаткування у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, а також дасть змогу уникнути ситуативного й директивного встановлення чинних ставок рентних платежів за спеціальне використання лісових ресурсів. Єдиний лісовий податок забезпечить стабільне надходження коштів до бюджетів усіх рівнів, ураховуватиме поточну ситуацію на ринку деревини та гнучко відображатиме тенденції на ньому [6, с. 131]. Тобто вчені пропонують замість рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів та податку на лісові землі ввести єдиний лісовий податок, який забезпечить спрощення процедури оподаткування та дасть можливість усунути рецидиви подвійного вилучення лісоресурсної ренти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи довготривалий період між посадкою лісів та їх стиглістю, а також вагомий вплив фізико-хімічних характеристик лісових земель на приріст деревної біомаси і відповідно продукування лісовими біогеоценозами екосистемних послуг, а також наявність системних та структурних дисбалансів в існуючому форматі рентного регулювання розширеного відтворення та господарського освоєння лісоресурсного потенціалу, виникає необхідність у трансформації діючої системи оподаткування лісів в Україні на основі усунення проявів подвійного оподаткування та розширення бази нарахування плати за присвоєння різноманітних форм лісоресурсної ренти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розкрити інституційне підґрунтя, ідентифікувати детермінанти та обґрунтувати пріоритети трансформації системи оподаткування лісових ресурсів в Україні на основі критичного переосмислення існуючої практики рентного регулювання лісокористування, аналізу основних тенденцій надходження рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до публічних бюджетів та їх вертикального розподілу між бюджетами різного таксономічного рівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оподаткування лісів виступає важливою ланкою усієї архітектури регулювання

лісогосподарювання, оскільки забезпечує вилучення та перерозподіл лісоресурсної ренти, котра утворюється в результаті вирішального впливу природних чинників, лісоохоронних заходів та природооблаштувальних поліпшень на приріст деревної біомаси та продукування широкого спектра екосистемних послуг лісів.

Магістральним елементом системи оподаткування лісів в Україні є рентне регулювання лісокористування, яке передбачає встановлення ставок рентної плати за використання окремих складових лісоресурсного потенціалу. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів нараховується за деревину, заготовлену в порядку рубок головного користування, а також за деревину, заготовлену під час проведення заходів (поліпшення якісного стану та оздоровлення, посилення захисних властивостей лісів (у деревостанах віком понад 40 років), розчищення лісових ділянок). Об'єктами нарахування рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів виступають також другорядні лісові матеріали, побічні лісові користування, а також використання корисних властивостей лісів [11]. Прикметною рисою системи рентного регулювання розширеного відтворення та господарського освоєння лісів виступає значна диференціація ставок рентної плати за деревину різної товщини, що призводить до численних викривлень при ідентифікації реальної бази нарахування рентних платежів та мотивує лісокористувачів штучно звужувати цю базу, а це найчастіше суперечить класичним лекалам безперервного, невиснажливого та збалансованого ведення лісового господарства.

В цілому позитивний тренд в динаміці надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до Зведеного бюджету України у 2015-2021 роках зумовлений механічним зростанням номінальної величини ставок рентної плати у зв'язку з інфляційно-девальваційними процесами, котрі мали місце у національній економіці, а також розширенням реальної бази стягнення рентних платежів (рис. 1). Підтвердженням впливу якісних чинників (розширення реальної бази стягнення рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів) на динаміку надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до публічних бюджетів України є також динаміка надходжень даного фіскального інструменту у порівняних цінах на початок 2015 року (сума надходжень рент-

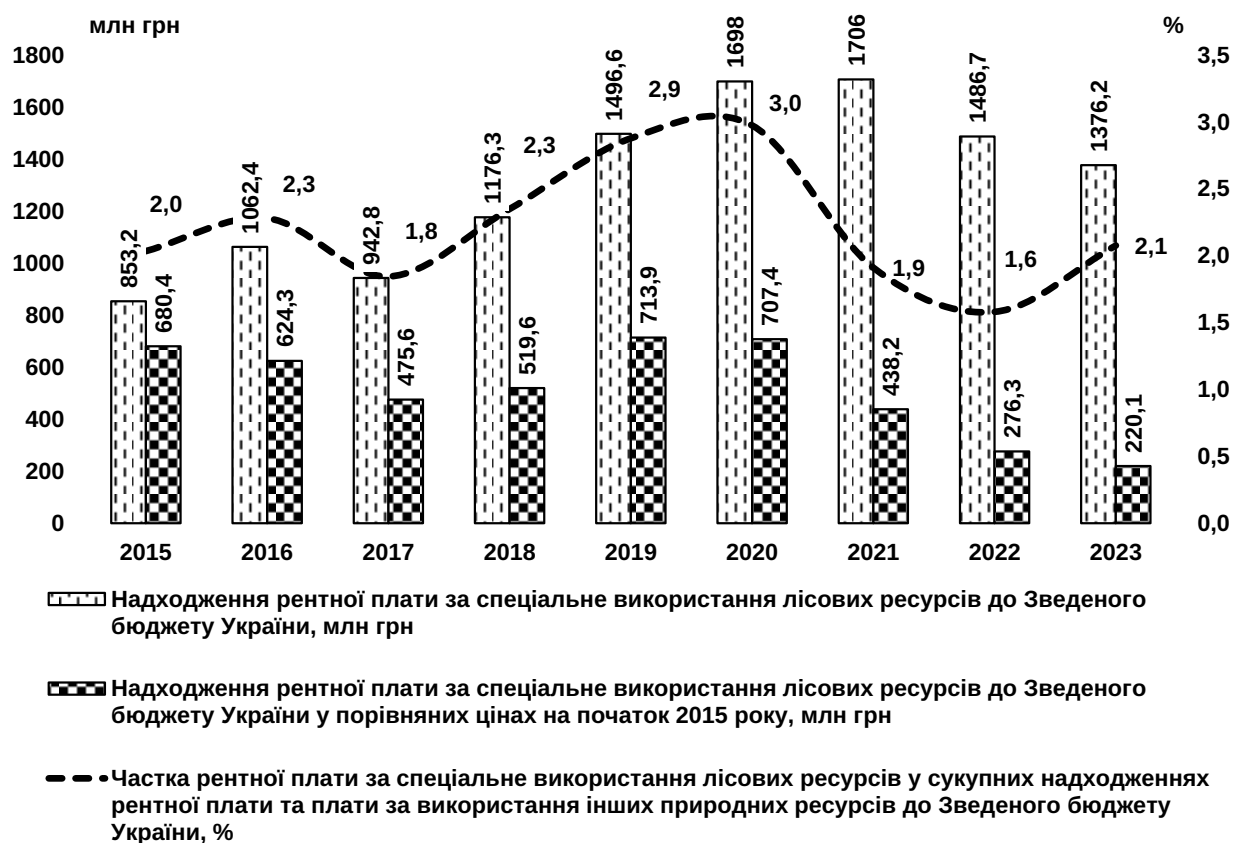


Рис. 1. Надходження рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до Зведеного бюджету України у 2015-2023 роках*

Джерело: розраховано авторами за даними Міністерства фінансів України

ної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у порівняних цінах на початок 2015 року розраховувалася шляхом ділення номінальної величини рентної плати за відповідний рік на кумулятивний індекс цін виробників). У 2022 та 2023 роках в динаміці номінальних надходжень та надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у порівняних цінах спостерігається низхідна тенденція, що зумовлено згортанням масштабів розширеного відтворення та господарського освоєння ресурсів лісів у зв'язку з тимчасовою окупацією територій російськими загарбниками, мінуванням частини лісових земель та порушення лісових біогеоценозів внаслідок ворожих ракетних та артилерійських атак.

Водночас частка рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у сукупних надходженнях рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів до Зведеного бюджету України становила у 2015 році – 2,0%, у 2018 році – 2,3%, у 2020 році – 3,0%, у 2021 році – 1,9%, у 2022 році – 1,6%, у 2023 році – 2,1%. Тобто

лісоресурсна рента в Україні у загальнонаціональному масштабі не відіграє ключового значення у сукупних надходженнях рентних платежів до Зведеного бюджету України з огляду на те, що наша країна належить до малолісних країн Європи і звуженою є база нарахування рентних платежів. У той же час даний фіскальний інструмент може мати вагоме значення для зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад базового рівня, територія котрих виступає основним ареалом концентрації лісосировини та несировинних корисностей лісів. Це в першу чергу стосується сільських та селищних територіальних громад.

На відміну від більшості видів рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів, в першу чергу рентної плати за користування надрами, які відзначаються високим рівнем концентрації у центральному фінансовому фонді держави, розподіл рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у 2015-2023 роках більшою мірою був зорієнтований на місцеві бюджети (рис. 2).

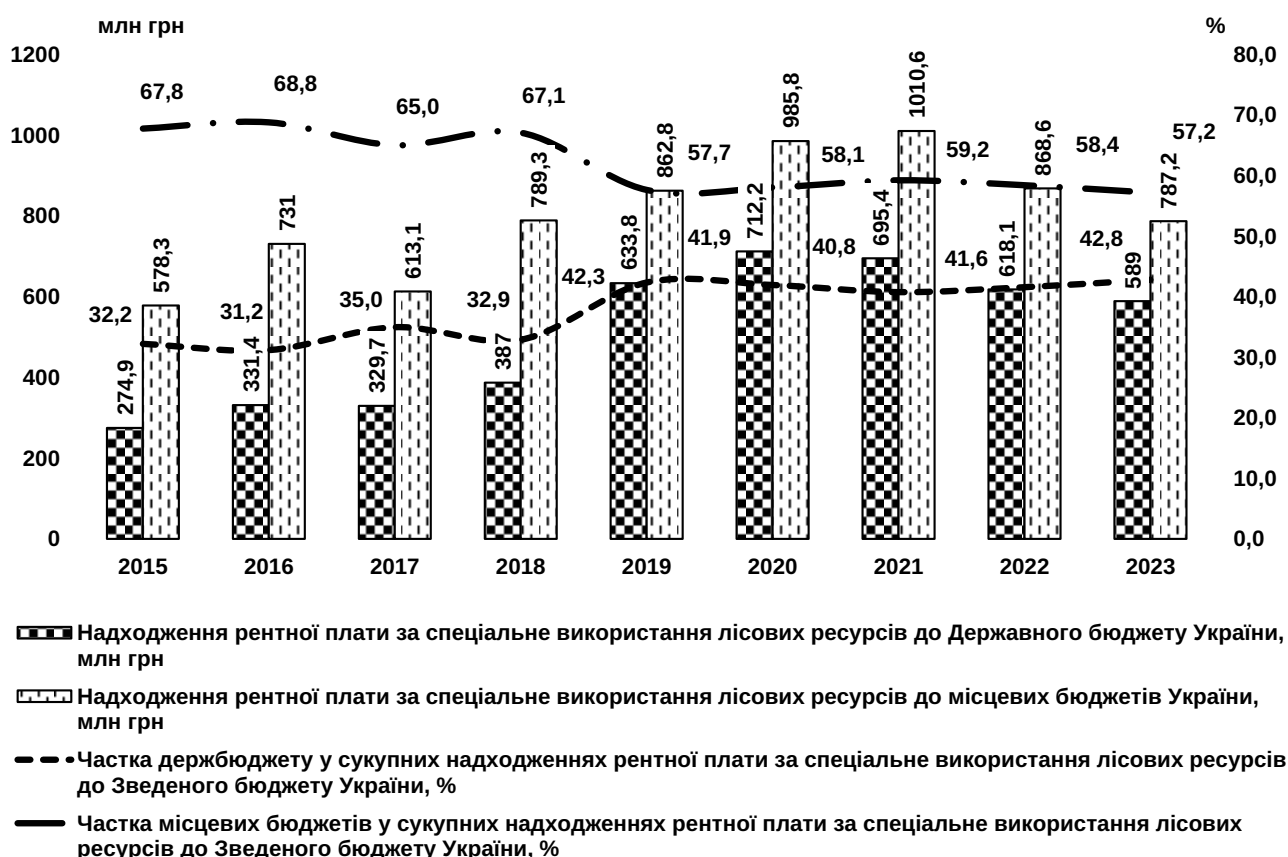


Рис. 2. Динаміка надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до держбюджету та місцевих бюджетів України у 2015-2023 роках*

Джерело: розраховано авторами за даними Міністерства фінансів України

Зокрема, частка місцевих бюджетів у надходженнях рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до Зведеного бюджету України становила у 2015 році – 67,8%, у 2017 році – 65,0%, у 2019 році – 57,7%, у 2020 році – 58,1%, у 2021 році – 59,2%, у 2022 році – 58,4%, у 2023 році – 57,2%. Перегин в сторону зменшення частки місцевих бюджетів у сукупних надходженнях рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до Зведеного бюджету України стався у 2019 році, коли у вертикальному розподілі даного фіскального інструменту відбулися зрушення в сторону підвищення питомої ваги надходжень до держбюджету. У той же час більше половини рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів продовжує надходити до місцевих бюджетів.

Прикметною рисою вертикального розподілу лісоресурсної ренти між бюджетами різного таксономічного рівня стала зміна співвідношення часток окремих категорій бюджетів у загальній сумі надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів

до місцевих бюджетів у 2023 році порівняно з 2015 роком (рис. 3 та 4).

Зокрема, у 2015 році питома вага сільських бюджетів у сукупних надходженнях рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до місцевих бюджетів становила 44%, селищних бюджетів – 5%, обласних бюджетів – 48%, інших бюджетів – 3%. У 2023 році рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів не надходила до обласних бюджетів. Між бюджетами територіальних громад базового рівня даний фіскальний інструмент у 2023 році розподілявся наступним чином: бюджети сільських територіальних громад – 28%; бюджети селищних територіальних громад – 38%; бюджети міських територіальних громад – 34%. Зокрема, у 2023 році порівняно з 2015 роком на порядки збільшилися надходження до селищних територіальних громад, що зумовлено укрупненням даної категорії громад базового рівня через приєднання сільських територій, які виступають ареалом концентрації лісоресурсних благ.

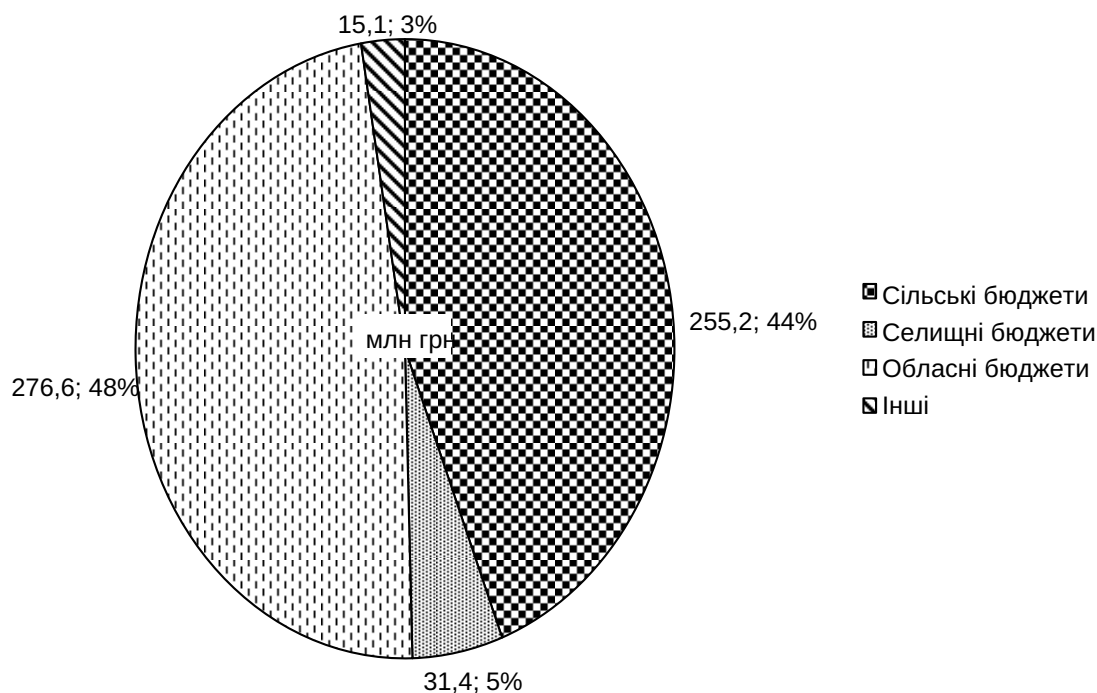


Рис. 3. Структура надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до місцевих бюджетів України у 2015 році*

Джерело: розраховано авторами за даними Міністерства фінансів України

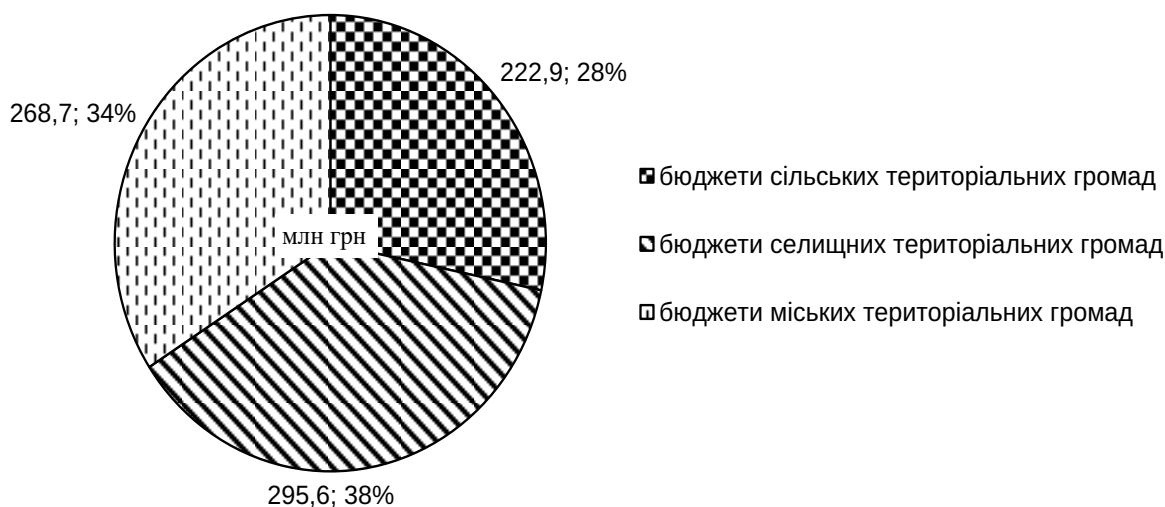


Рис. 4. Структура надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до місцевих бюджетів України у 2023 році*

Джерело: розраховано авторами за даними Міністерства фінансів України

Це ж саме стосується і укрупнення міських територіальних громад, які поглинули сільські території навколо міст-центрів територіальних громад. Треба також враховувати той факт, що до місцевих бюджетів також надходить і податок на лісові землі, зокрема у 2022 році його надходження становили 173,3 млн грн, у 2023 році – 234,3 млн грн, у 2024 році – 263,7 млн грн. Зростання надхо-

джень цього фіскального інструменту відбувалося за рахунок індексації ставок, тобто їх механічного зростання у зв'язку з інфляційно-девальваційними процесами.

Виходячи з інституційного підґрунтя рентного регулювання розширеного відтворення та господарського освоєння ресурсів лісів та результатів аналізу основних трендів надходжень рентної плати за спеціальне вико-

ристання лісових ресурсів до бюджетів різного таксономічного рівня у 2015-2023 роках, можна стверджувати, що ключовим елементом трансформації системи оподаткування лісових ресурсів в Україні виступає введення єдиного лісового податку замість двох діючих

фіскальних інструментів – рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів та податку на лісові землі (рис. 5).

Введення єдиного лісового податку дасть можливість усунути численні інституційні пастки та інституційні розриви в існуючій сис-

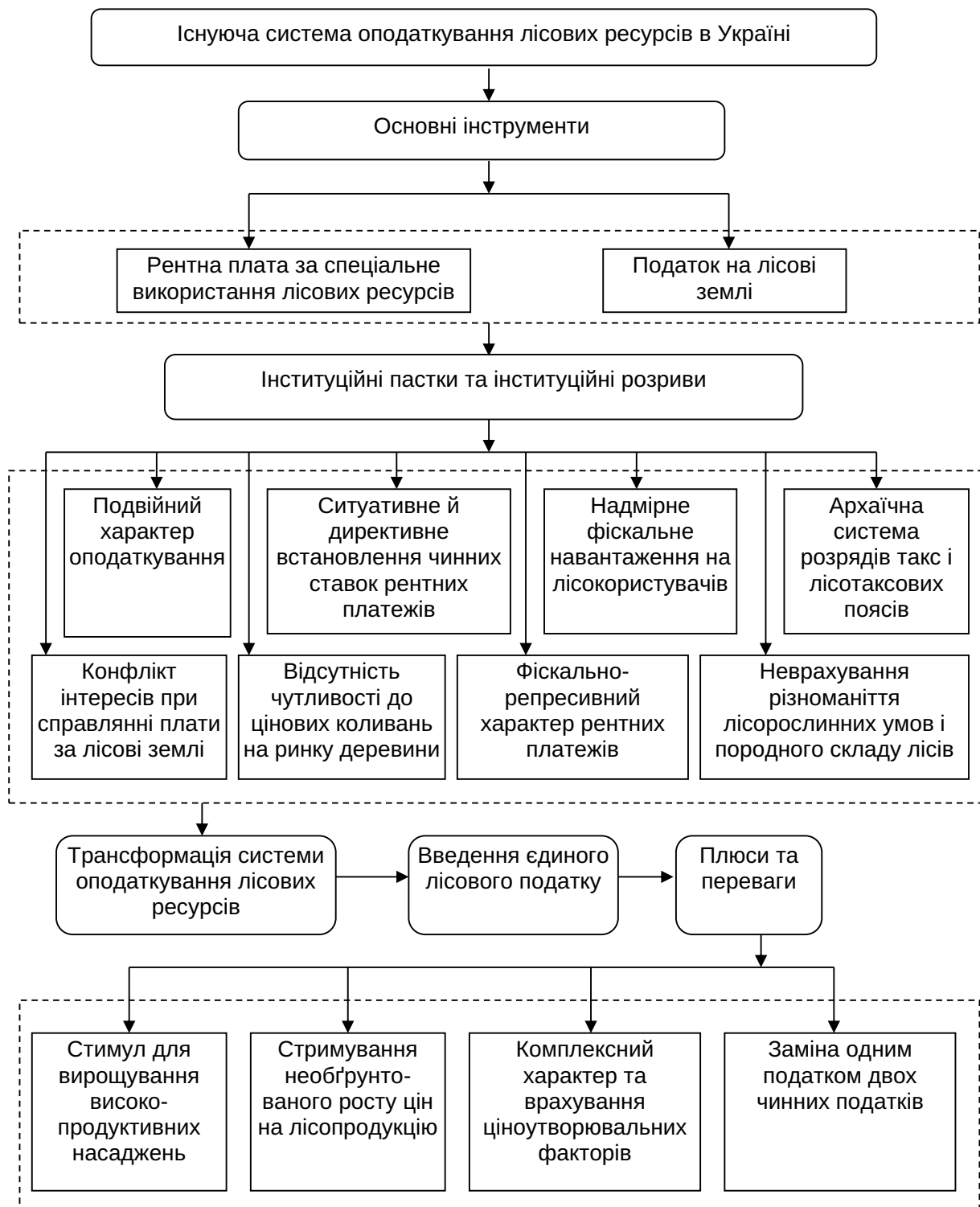


Рис. 5. Інституційні засади трансформації системи оподаткування лісів в Україні

Джерело: сформовано авторами на основі [6]

темі оподаткування лісів в Україні, зокрема подолати подвійний характер рентного регулювання лісокористування, ліквідувати синдром ситуативного і директивного встановлення чинних ставок рентних платежів, мінімізувати негативний вплив на ідентифікацію реальної податкової бази архаїчної системи розрядів такс і лісотаксових поясів, ув'язати ставки рентної плати з ціновими коливаннями на ринках деревини, більш повно враховувати різноманітність лісорослинних умов і породний склад лісів.

Доцільність відміни податку на лісові землі також впливає з необхідності усунення конфлікту інтересів при стягненні даного фіскального інструменту між органами місцевого самоврядування та постійними лісокористувачами. Органи місцевого самоврядування зацікавлені у максимізації адміністрування вказаного фіскального інструменту, а постійні лісокористувачі прагнуть зменшити базу його нарахування. Прив'язка ставок єдиного лісового податку до площі лісів та вартості знеособленого кубометра деревини підвищить дієвість стимулів для постійних лісокористувачів стосовно вирощування високопродуктивних насаджень, стримуватиме необґрунтований ріст цін, забезпечуватиме комплексний характер ведення лісового господарства [6].

Водночас при розподілі єдиного лісового податку основним пріоритетом має стати його перерозподіл на користь територіальних громад базового рівня, в першу чергу, сільських та селищних територіальних громад, які виступають основним ареалом концентрації лісосировини та несировинних корисностей лісів. Певна частка цього фіскального інструменту повинна також надходити до обласних бюджетів, оскільки відповідно до базових засад поглиблення децентралізації та реформування територіальної організації влади за обласним рівнем закріплюється функція реалізації регіональної екологічної політики, зокрема в частині охорони та захисту лісів. На обласному рівні також мають вирішуватися проблеми відтворення та відновлення лісів, які носять міжмуніципальний характер,

тобто є актуальними для суміжних територіальних громад. Надходження єдиного лісового податку до держбюджету має відбуватися шляхом його концентрації у цільовому бюджетному фонді розвитку лісового господарства з метою досягнення Цілей сталого розвитку, затверджених ООН [4; 10], в частині мінімізації негативних кліматичних змін за рахунок нарощення лісоресурсного потенціалу, формування надійного джерела фінансування пріоритетів продукування та впровадження інновацій лісівничого спрямування, а також вирішення ключових еколого-економічних проблем нарощення лісоресурсного потенціалу в умовах євроінтеграційних та децентралізаційних викликів.

Висновки. Дослідження показали, що у 2015-2023 роках спостерігається тренд домінування частки місцевих бюджетів над часткою держбюджету у сукупних надходженнях рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до Зведеного бюджету України, що свідчить про пряму кореляцію між пріоритетами вертикального розподілу даного фіскального інструмента між бюджетами різного таксономічного рівня та домінантами поглиблення децентралізації влади і реформи місцевого самоврядування. Існуюча система оподаткування лісів в Україні потребує трансформації у зв'язку з недосконалістю її ключового елементу – системи рентного регулювання розширеного відтворення та господарського освоєння лісоресурсного потенціалу. Сьогодні застосовується два фіскальних інструменти рентного регулювання процесів ведення лісового господарства (рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, податок на лісові землі), що призводить до посилення фіскального навантаження на постійних лісокористувачів та демотивує ці суб'єкти виробничо-господарської діяльності максимізувати приріст деревної біомаси. Ключовим елементом трансформації системи оподаткування лісів в Україні виступає введення єдиного лісового податку замість рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів та податку на лісові землі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бардась В.М. Удосконалення фіскального регулювання природокористування. Дис. ... канд. екон. наук. 08.00.06. ЛНТУ. Луцьк, 2014. 203 с.
2. Боровик П.М., Удовенко І.О., Крочак О.І., Козаченко І.В. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – ресурсно-кадастровий інструмент фіскального регулювання процесів лісокористування. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. Випуск № 22(2025). [Електронний ресурс]. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/618/577>

3. Голян В., Марчук Ю., Погуляйко Ю., Матрунчик Д., Дзюбенко О. Формування сучасної моделі фінансового регулювання лісгосподарювання як важлива передумова інноваційної трансформації лісового сектора України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Том 3(56). С. 139–155. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4406>
4. Голян В., Ткачук В., Коробка Р., Костюк Т., Погуляйко Ю., Бардась В. Фінансово-інвестиційні виміри модернізації екологічної інфраструктури в Україні: воєнні, євроінтеграційні та децентралізаційні виклики. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2025. Том 4(63). С. 391–418. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.63.2025.4888>
5. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування. Підручник. К. «Кондор», 2009. 465 с.
6. Дейнека А.М., Кисіль Б.В. Реформування системи оподаткування у лісовому господарстві України. *Регіональна економіка*. 2024. № 2. С. 127–132.
7. Марчук Ю.М. Еквівалентне вилучення лісоресурсної ренти як важлива складова фінансово-економічного механізму лісгосподарювання в умовах децентралізації. *Агросвіт*. 2018. № 22. С. 47–54.
8. Соловій І. Оцінка послуг екосистем, забезпечуваних лісами України, та пропозиції щодо механізмів плати за послуги екосистем. Регіональна програма «Правозастосування й управління в лісовому секторі країн Східного регіону дії Європейського інструменту сусідства та партнерства II». Листопад 2016. 108 с.
9. Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів. Монографія. Київ. Кондор, 2007. 480 с.
10. Швець Н., Коваленко Ю., Костюк В., Чала В., Романчукевич В., Бабенко А. Фінансове забезпечення миру та справедливості в Україні в контексті досягнення Цілей сталого розвитку. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2025. №1(60). С. 82–93. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.60.2025.4607>
11. Шевченко М.Г. Формування інституційно-методологічного забезпечення оподаткування лісових ресурсів в Україні: суб'єктно-об'єктна база та суперечності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. №7. С. 182–188.

REFERENCES:

1. Bardas V.M. (2014). Udokonalennia fiskalnoho rehuliuвання pryrodokorystuvannya. Dys. ... kand. ekon. nauk. 08.00.06. LNTU [Improvement of fiscal regulation of natural resources. Dissertation ... candidate of economic sciences. 08.00.06. LNTU. Lutsk]. Lutsk, 203 p.
2. Borovyk P.M., Udovenko I.O., Krochak O.I., Kozachenko I.V. (2025). Rentna plata za spetsialne vykorystannia lisovykh resursiv – resursno-kadaastrovyi instrument fiskalnoho rehuliuвання protsesiv lisokorystuvannya [Rent for the special use of forest resources is a resource-cadastral tool for fiscal regulation of forest use processes]. *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii*, no. 22. Available at: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/618/577>
3. Holian V., Marchuk Yu., Pohuliaiko Yu., Matrunchyk D., Dziubenko O. (2024). Formuvannia suchasnoi modeli fiskalnoho rehuliuвання lisohospodariuvannya yak vazhlyva peredumova innovatsiinoi transformatsii lisovoho sektora Ukrainy [Formation of a modern model of fiscal regulation of forestry as an important prerequisite for innovative transformation of the forest sector of Ukraine]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 3(56), p. 139–155. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4406>
4. Holian V., Tkachuk V., Korobka R., Kostyuk T., Pohuliaiko Yu., Bardas V. (2025). Finansovo-investytsiini vymiry modernizatsii ekolohichnoi infrastruktury v Ukraini: voiennoi, yevrointehratsiini ta detsentralizatsiini vyklyky [Financial and investment dimensions of environmental infrastructure modernization in Ukraine: military, European integration and decentralization challenges]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4(63), pp. 391–418. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.63.2025.4888>
5. Danylyshyn B.M., Khvesyk M.A., Holian V.A. (2009). Ekonomika pryrodokorystuvannya. Pidruchnyk [Environmental Economics. Textbook]. Kyiv : «Kondor», 465 p.
6. Deineka A.M., Kysil B.V. (2024). Reformuvannia systemy opodatkuвання u lisovomu hospodarstvi Ukrainy [Reforming the taxation system in the forestry sector of Ukraine]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2, p. 127–132.
7. Marchuk Yu.M. (2018). Ekvivalentne vyluchennia lisoresursnoi renty yak vazhlyva skladova finansovo-ekonomichnoho mekhanizmu lisohospodariuvannya v umovakh detsentralizatsii [Equivalent extraction of forest resource rent as an important component of the financial and economic mechanism of forest management in conditions of decentralization]. *Ahrosvit*, no. 22, pp. 47–54.
8. Solovii I. (2016). Otsinka posluh ekosystem, zabezpechuvanykh lisamy Ukrainy, ta propozyitsii shchodo mekhanizmiv platy za posluhy ekosystem [Assessment of ecosystem services provided by Ukrainian forests and

proposals for mechanisms for payment for ecosystem services]. Rehionalna prohrama «Pravozastosuvannia y upravlinnia v lisovomu sektori krain Skhidnoho rehionu dii Yevropeiskoho instrumentu susidstva ta partnerstva II». Lystopad 2016. 108 p.

9. Khvesyk M.A., Holian V.A. (2007). Instytutsionalna model pryrodokorystuvannia v umovakh hlobalnykh vyklykiv. Monohrafiia [Institutional model of nature management in the context of global challenges. Monograph]. Kyiv : Kondor, 480 p.

10. Shvets N., Kovalenko Yu., Kostiuk V., Chala V., Romanchukovykh V., Babenko A. (2025). Finansove zabezpechennia myru ta spravedlyvosti v Ukraini v konteksti dosiahnennia Tsilei staloho rozvytku [Financial support for peace and justice in Ukraine in the context of achieving the Sustainable Development Goals]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 1(60), pp. 82–93. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.60.2025.4607>

11. Shevchenko M.H. (2025). Formuvannia instytutsiino-metodolohichnoho zabezpechennia opodatkuvannia lisovykh resursiv v Ukraini: subiektno-obiektna baza ta superechnosti [Formation of institutional and methodological support for taxation of forest resources in Ukraine: subject-object basis and contradictions]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 7, pp. 182–188.